

DEPOZITUL DE BRONZURI DE LA MĂGURA UROIULUI (JUDEȚUL HUNEDOARA)

*Adriana G. Ardeu**, *Angelica Bălos***

* Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva; ardeu_adriana@yahoo.com

** Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Hunedoara;
angelica080509@yahoo.fr

Abstract. In 2003, in the context of a systematic research at Măgura Uroiului, Rapoltu Mare commune, an illegal digging on the II-terasse of this hill was signaled.

After investigations on site, 20 fragmented pieces of bronze were recovered, surely being part of a bigger deposit. After analysing the composition of the remaining pieces (axes with longitudinal hole for handle, scythes with button, bracelet, sword and knife blades, etc.) we considered that this discovery is framed in the series of bronze deposits from Mureș middle valley and can be placed in time approximately in the XIIth century B.C.

Keywords: Măgura Uroiului, bronze hoard, illegal digging, the XIIth century B.C., Mureș middle valley.

Măgura Uroiului, aparținând județului Hunedoara, pe drumul de acces dinspre Simeria, este un corp vulcanic care se exprimă morfologic sub forma unei cupole. Altitudinea de 640 m și poziționarea acesteia la confluența Mureșului cu Streiul fac din acesta o zonă favorabilă locuirii care desigur a fost apreciată din vechime (Fig.1).

Cea mai veche mențiune despre existența unor artefacte preistorice la Măgura Uroiului este de la sfârșitul sec. al XIX-lea, când Téglás Gábor afirmă că primele comunități preistorice pătrund pe Valea Mureșului¹.

Iulian Marțian, într-un studiu arheologic² publicat în 1921, menționează existența unei fortificații pe Măgura Uroiului, pe care o atribuie dacilor. În *Repertorium*-ul³ publicat de Roska Márton sunt semnalate fragmente ceramice aparținând culturii Wietenberg, precum și descoperirea a două celturi de tip transilvănean pe Dealul Uroiului. În monografia regiunii Hunedoara, Octavian Floca⁴ descrie zona Măgurii Uroiului ca fiind locuită încă din preistorie. De asemenea, aduce în discuție existența unui castru roman și a cetății medievale pe terasa din stânga dealului, precizând că ultima a fost distrusă în sec. al XVII-lea. În anii '70 unele descoperiri întâmplătoare pun în evidență urme ale epocii romane și bizantine⁵.

¹ Téglás, 1884, p. 59.

² Marțian, 1920, p. 21.

³ Roska, 1942, p. 27, nr. 101.

⁴ Floca, 1957, p. 111-112. Cetatea medievală nu a fost cercetată până în prezent.

⁵ Andrițoiu, 1979, p. 28.

În cadrul unui program de prospecții aeriene, ce vizau Valea Mureșului mijlociu, profesorul W. S. Hanson de la Universitatea din Glasgow și I. A. Oltean au realizat o serie de fotografii aeriene la sfârșitul anilor '90, printre care se regăsește și zona Măgurii Uroiului. În urma interpretării acestor fotografii, autorii sugerează⁶ că fortificația existentă pe dealul Măgura Uroiului ar aparține primei perioade a epocii fierului din România.

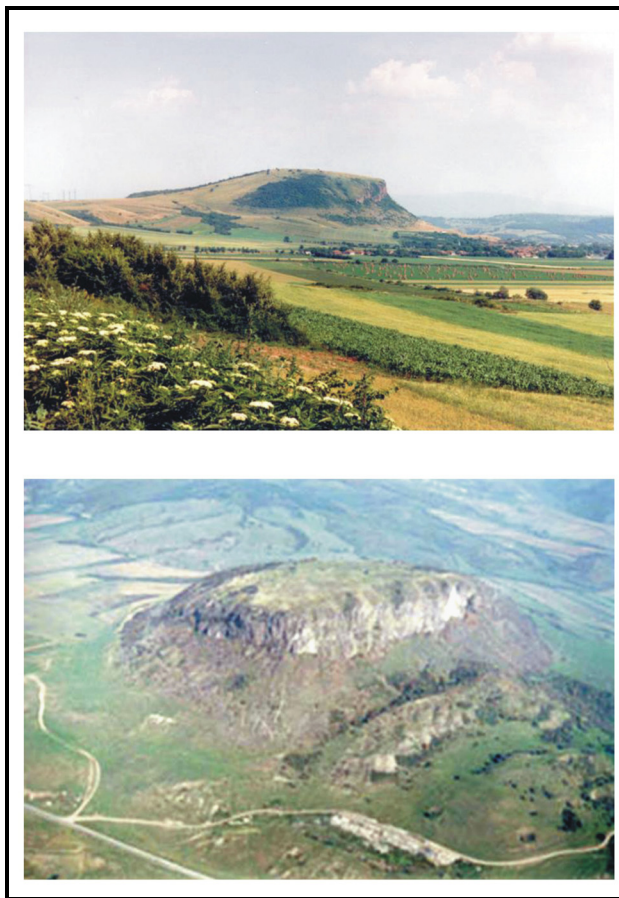

Fig. 1. Măgura Uroiului, aspect al laturii vestice (sus) și fotografie aeriană de ansamblu (jos).

Cercetarea sistematică⁷ a debutat cu investigații prin secțiuni și casete pe Terasa I a așezării identificate la baza dealului, pe raza comunei Rapoltu Mare. În anul 2003, a fost semnalată o săpătură ilegală pe Terasa a II-a, descoperindu-se un depozit de bronzuri, din care au fost recuperate un număr de 20 obiecte fragmentare (Fig. 2). Deși contextul descoperirii acestora nu este clar și starea lor de deteriorare

⁶ Hanson-Oltean, 2000, p. 43-49.

⁷ CAA, 2001, p. 249-250; Ardeu-Bălos, 2002, p. 67-81.

nu permite suficiente analogii, considerăm că publicarea lor aduce un plus de informație pentru această epocă. Sondajul practicat în anul 2003 la locul descoperirii indică faptul că depozitul se afla relativ la suprafață (aprox. 0,35-0,50 m), suprapunând o locuință aparținând culturii Coțofeni⁸. În urma acestui sondaj a mai fost recuperat un fragment de turtă de bronz.

Din informații greu de verificat, se pare că depozitul conținea mai multe obiecte, dar în posesia Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva au intrat doar următoarele obiecte de bronz:

1. Celt fragmentar de mici dimensiuni, cu gaură de înmănușare ușor îngroșată, decorat cu trei rânduri de nervuri în relief dispuse în formă de “V” ușor curbate, pereți subțiri și patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 65 mm; D_{gaură înmănușare} = 40 mm; G_{perete} = 2,5 mm. Nr. inv. C126 (Fig. 2/1).

2. Celt fragmentar, masiv, din care lipsesc partea superioară și cea inferioară, decorat cu trei nervuri în relief dispuse longitudinal, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 45 mm; D_{ext} = 37 mm; D_{gaură înmănușare} = 23 mm. Nr. inv. C127 (Fig. 2/2).

3. Celt fragmentar (partea superioară) decorat cu două nervuri circulare, orizontale și paralele în jurul găurii de înmănușare, păstrând restul unei perforații circulare, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 40 mm; D_{gaură înmănușare} = 40 mm. Nr. inv. C124 (Fig. 2/3).

4. Celt fragmentar (partea superioară) decorat cu nervură în arcadă, păstrează restul unui “ciot de turnare”, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 50 mm; D_{gaură înmănușare} = 30 mm; G_{perete} = 2,5 mm. Nr. inv. C125 (Fig. 2/4).

5. Celt fragmentar (partea inferioară). Se păstrează lama acestuia, precum și o parte din gaura de înmănușare, care are formă dreptunghiulară, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 46 mm; LA_{lamă} = 45 mm; dimensiunile găurii de înmănușare: 28 × 16 mm. Nr. inv. C114 (Fig. 2/5).

6. Ciocan provenind dintr-un celt (partea inferioară). Fragmentul păstrat prezintă un rest de gaură de înmănușare, nu este decorat, iar partea activă, cu secțiune rectangulară, nu prezintă tăișul specific celturilor; patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 50 mm; LA_{lamă} = 41 mm; dimensiunile găurii de înmănușare: 25 × 10 mm. Nr. inv. C129 (Fig. 2/6).

7. Daltă fragmentară (partea superioară), de formă tubulară, cu buza ușor îngroșată, nedecorată, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 32 mm; D = 20 mm. Nr. inv. C115 (Fig. 2/7).

8. Brățară fragmentară nedecorată, făcută dintr-o bară cu secțiunea aproximativ circulară, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: D = 60 mm; G = 7 mm. Nr. inv. C112 (Fig. 2/8).

9. Spadă fragmentară (fragmentul pare să fie de la o piesă de mari dimensiuni) romboidală în secțiune, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 105 mm; LA_{max} = 34 mm; G = 5 mm. Nr. inv. C113 (Fig. 2/9).

10. Fierăstrău fragmentar, cu zimți pe una din laturi, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 53 mm; LA = 20 mm; G = 2 mm. Nr. inv. C120 (Fig. 2/10).

⁸ CAA 2003, p. 251.

11. Fierăstrău fragmentar cu zimți pe ambele părți, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 82 mm; LA_{max} = 15 mm; G = 1 mm. Nr. inv. C118 (Fig. 2/11).

12. Fierăstrău fragmentar cu zimți pe ambele părți, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 65 mm; LA_{max} = 20 mm; G = 1 mm. Nr. inv. C119 (Fig. 2/12).

13. Cuțit(?) fragmentar, patină verde-închis. *Dimensiuni*: L = 50 mm; LA_{max} = 15 mm; G = 0,7 mm. Nr. inv. C128 (Fig. 2/13).

14. Seceră fragmentară. Se păstrează capătul cu buton și prezintă două nervuri paralele, orizontale, patină verde-închis. *Dimensiuni*: L = 62 mm; LA_{max} = 20 mm; G = 5 mm; Nr. inv. C121 (Fig. 2/14).

15. Seceră fragmentară (se păstrează partea centrală) cu o linie mediană, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 35 mm; LA_{max} = 19 mm; G = 2,5 mm. Nr. inv. C123 (Fig. 2/15).

16. Seceră fragmentară cu o linie mediană, patină verde-închis. *Dimensiuni*: L = 48 mm; LA_{max} = 22 mm; G = 3,5 mm. Nr. inv. C122 (Fig. 2/16).

17. Fragment seceră(?) cu o linie mediană, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 35 mm; LA_{max} = 20 mm; G = 1mm. Nr. inv. C130 (Fig. 2/17).

18. Fragment piesă neidentificabilă, patină verde-deschis. *Dimensiuni*: L = 56 mm; LA_{max} = 7 mm; G = 4 mm. Nr. inv. C117 (Fig. 2/18).

19. Fragment piesă neidentificabilă, patină verde-închis. *Dimensiuni*: L = 35 mm; LA_{max} = 25 mm. Nr. inv. C116 (Fig. 2/19).

20. Bucată neprelucrată de bronz, patină verde deschis. Nr. inv. C131 (Fig. 2/20).

În ciuda condițiilor de descoperire, cât și afectarea integrității depozitului, considerăm totuși că această descoperire se încadrează în seria depunerilor de bronzuri de pe valea mijlocie a Mureșului (Uioara, Șpălnaca II, Aiud,) datate, după sistemul cronologic folosit până acum, în sec. al XII-lea î.e.n.⁹.

Piese care oferă unele indicii sunt topoarele cu gaură de înmănușare transversală, decorate, care toate sunt variante ale celtului de tip transilvănean.

Deși rar, decorul cu trei nervuri în "V" apare în depozite din seria Turia-Jupalnic¹⁰ (Ha A2), Cenad, Josani, Porumbenii Mici, Săg, Cămin înmulțindu-se în seriile Moigrad-Tăuteu (Ha B1) și Sângeorzul de Pădure-Fizeșul-Gherlei¹¹ (Ha B1).

Celtul nr. 3, varianta răsăriteană a celtului transilvan¹², C6-10 la M. Rusu, apare în depozite precum cele de la Arad, Bancu, Noul Săsesc, Șpălnaca II, acestea fiind atribuite de M. Petrescu-Dîmbovița seriei de depozite Moigrad-Tăuteu pe care le plasează în Ha B1¹³.

Celelalte piese componente ale acestui depozit, corespund aceluiași palier cronologic.

⁹ Petrescu-Dîmbovița, 1977, p. 108-110 și 114-116.

¹⁰ Petrescu-Dîmbovița, 1977, p. 121-125.

¹¹ Petrescu-Dîmbovița, 1977, p. 140-144.

¹² Rusu, 1966, p. 17-41.

¹³ Petrescu-Dîmbovița, 1977, p. 125-138.

Secerile cu buton, domină, alături de cele cu limbă la mâner, în depozitele aparținătoare Hallstattului timpuriu, înlocuindu-le pe cele cu cârlig de la finalul epocii bronzului¹⁴.

În privința fragmentului de spadă în lipsa altor elemente recognoscibile, nu putem spune decât că luând în considerare secțiunea și cele două icizii, stânga și dreapta lamei se încadrează în linii mari în același orizont.

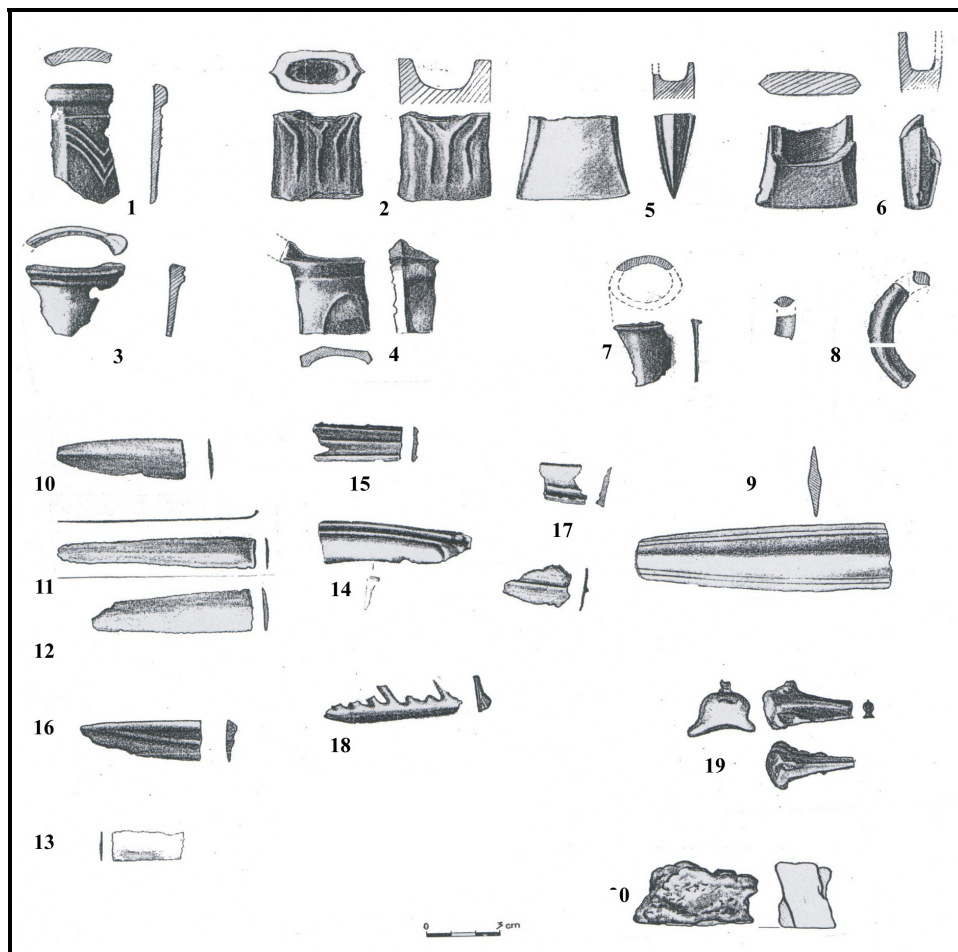

Fig. 2. Depozitului de bronzuri de la Măgura Uroiului.

De asemenea, compoziția, atât cât o cunoaștem, indică depozitele fazei a V-a în care domină numerar culturile și spadele.

Acest gen de depuneri sunt întâlnite cu precădere în Ha B în spațiul transilvan intracarpatic¹⁵.

¹⁴ Rusu, 1966, p. 31.

¹⁵ Soroceanu, p. 325.

Trebuie remarcat faptul că celturile prezintă urme de deteriorare încă din vechime. Cu excepția piesei numărul 6 (Fig. 2/6), transformat din topor în ciocan prin modificarea lamei (caz relativ frecvent)¹⁶, celelalte topoare sunt sparte la aproximativ aceeași dimensiune. În acest caz nu poate fi total înlăturată ideea intenționată distrugerii lor pentru a aduce piesa la o valoare ponderală dorită, în scopul folosirii lor ca unități de măsură¹⁷.

Cu prudența necesară considerăm că acest depozit poate fi încadrat în prima etapă a vârstei fierului, sincron cu sfârșitul Hallstatt-ului A și cu Hallstatt B în centrul Europei precum și cu primele niveluri din așezările de la Teleac¹⁸ și Mediaș¹⁹.

Stadiul cercetărilor de la Măgura Uroiului, deși a reperat existența unei locuiri aparținând începutului epocii fierului, nu permite sincronizarea cronologică a acesteia cu depozitului de bronzuri din apropiere.

Proiectul de cercetare care vizează zona în care a fost descoperit depozitul poate aduce informații noi, poate contribui la cunoașterea acestui tip de artefacte și, implicit, a epocii preistorice insuficient cunoscută în această zonă.

ABREVIERI

L - lungime.

LA - lățime.

LA_{max} - lățimea maximă.

LA_{lama} - lățime lamă.

G - grosime perete.

D - diametru.

Dg - diametrul găurii de înmănușare.

¹⁶ Gogăltan, 1999-2000, p. 5-55.

¹⁷ Hansen, 2005, p. 301-317.

¹⁸ Vasiliev-Aldea-Ciugudean, 1991.

¹⁹ Zaharia, 1965, p. 83-104.

BIBLIOGRAFIE

- Andrițoiu, 1979 Andrițoiu, I., 1979, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Hunedoara*, în *Sargeția*, 14, p. 15-34.
- Bader, 1978 Bader, T., 1978, ***Epoca bronzului în sud-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică***, București.
- CCA, 2001 *Cronica Cercetărilor Arheologice din România*, 2001, p. 249-250.
- CCA, 2003 *Cronica Cercetărilor Arheologice din România*, 2003 p. 251.
- Floca, 1957 Floca, O., 1957, *Regiunea Hunedoara. Deva Ghid turistic*.
- Gogăltan, 2000 Gogăltan, Fl., 1999-2000, *Aspecte privind metalurgia bronzului în bazinul carpatic. Ciocanele și nicovale cu toc de înmănușare din România*, în *Ephemeris Napocensis*, IX-X, p. 5-55.
- Hansel, 2005 Hansel, A., 2005, *Un depozit de bronzuri din ținutul Sucevei, în Bronzefunde aus Rumanien*, II, Bistrița, Cluj-Napoca, p. 285-301.
- Hansen, 2005 Hansen, S., 2005, *Noi cercetări asupra metalurgiei epocii bronzului în sud-estul României*, în *Bronzefunde aus Rumanien*, II, Bistrița, Cluj-Napoca, p. 301-317.
- Hanson-
Olteanu, 2000 Hanson, W. S., Olteanu, I. A., 2000, *A Multi-Period Site on Uroi Hill, Hunedoara: an Aerial Perspective*, în *Acta Musei Napocensis*, 37/1, p. 43-49.
- Martșian, 1920 Martșian, I., 1920, ***Repertoriu arheologic pentru Ardeal***, Bistrița.
- Metzner-
Nebelsick,
2005 Metzner-Nebelsick, C., 2005, *Despre importanța cronologică și cultural-istorică a depozitelor din România în epoca târzie a bronzului și în epoca timpurie a bronzului*, în *Bronzefunde aus Rumanien*, II, Bistrița, Cluj-Napoca, p. 317-343.
- Müller-Karpe,
1959 Müller-Karpe, H., *Beitrage zur Chronologie der Urnenfelder-kultur nordlich und sudlich der Alpen*, în *Römisch-germanische Forschungen*, 22, Berlin, 1959.
- Petrescu-
Dîmbovița,
1977 Petrescu-Dîmbovița, M., 1977, ***Depozitele de bronzuri din România***, București.
- Roska, 1942 Roska, M., 1942, ***Erdély régészeti repertórium / Thesaurus antiquitatum Transilvanicarum***, Cluj.
- Rusu-Chițu,
1982 Rusu, M., Chițu, L., 1982, *Depozitul de la Aiud și problema marilor ateliere de prelucrare a bronzului din Transilvania*, în *Apulum*, XX, p. 33-51.
- Rusu, 1966 Rusu, M., *Depozitul de bronzuri de la Balșa*, în *Sargeția*, IV, 1966, p. 17-41.
- Téglás, 1884 Téglás, G., 1884, *Statuile de la Baia de Criș*, în *Ungarische Revue*, IV.

- Vasiliev, 1983 Vasiliev, V., 1983, *Probleme ale cronologiei Hallstattului în Transilvania*, în *Acta Musei Napocensis*, XX, p. 33-57.
- Vasiliev-
Aldea-
Ciugudean,
1991 Vasiliev, V., Aldea, I. Al., Ciugudean, H., 1991, ***Civilizația dacică timpurie în aria intracarpatică a României. Contribuții arheologice: așezarea fortificată de la Teleac***, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Zaharia, 1965 Zaharia, E., 1965, *Remarques sur le Hallstatt ancien en Transylvanie. Fouilles et trouvailles de Mediaș 1958*, în *Dacia*, N.S., IX, p. 83-104.